

Beste website bezoeker,

Tijdens mijn onderzoek naar de geschiedenis van de familie Versteegen kwam ik veel interessante stukken tegen van diverse kastelen die rond Acquoy hebben gestaan. Na 2015 heb ik geprobeerd om een volledig beeld te krijgen van de historie van deze kastelen. De bouw van deze kastelen ligt rond het jaar duizend. Het begon met een gracht waarin een heuvel werd opgeworpen en bovenop deze heuvel werd een houten huis gebouwd. In de stukken uit die tijd sprak men over het Hoge huis van Acquoy, het Hoge huis van Rhenoy etc. Dit hoge huis werd in leen gegeven door de leenheer aan een leenman. Deze leenman en zijn nakomelingen veranderde later toen er stenen kwamen het houten huis in een stenen huis. Men sprak toen over de Burcht van Acquoy, Burcht van Rhenoy etc. Weer later werd de burcht uitgebouwd tot een kasteel. De burcht van Rhenoy en Acquoy zijn rond 1500 verwoest en niet meer opgebouwd. In onze gemeente West-Betuwe hebben 40 kastelen/versterkte huizen gestaan.

In het dorp Deil hebben 7 kastelen gestaan, alle leenroerig aan het Vorstendom Gelre, zo beweerde men. Bij nader onderzoek bleek dat er twee kastelen hebben gestaan Bulckestein en Palmesteyn. De andere 5 waren versterkte huizen, hofstede, hofstad genaamd. Bulckestein was een leen van de hertogen van Gelre, een feodaal bezit (feodaal, afhankelijk van een leenheer). Palmestein was altijd een allodiaal (niet leenroerig) bezit. Schorestein was een leen van de graven van Culemborg, een feodaal bezit. Rijnestein en Bakerbosch waren een leen van de hertogen van Gelre, een feodaal bezit. Hofstede Vogelenburg was vanaf 1600 een allodiaal bezit. Een historisch onderzoek naar Ringelestein moet nog gedaan worden.

1. Kasteel Bulckestein 2. Kasteel Palmesteyn 3. Hofstede Schorestein 4. Hofstede Rijnestein
5. Hofstede Bakerbosch 6. Hofstede Vogelenburgh 7. Hofstede Ringelestein.

Het is raadzaam onderstaand uitleg te lezen betreffende de gebruikte termen die voorkomen bij de historie van deze kastelen, versterkte huizen. Feodaal stelsel, Furstendom Gelre & Graafschap Zutphen, Leenheren, Leenmannen, Heergewaad, Ambt Beesd Rhenoy, leenroerig etc. etc. Voor op- en aanmerkingen op deze artikelen houden wij ons aanbevolen. Wij wensen u veel leesplezier,

A. F. Versteegen

af.versteegen10@gmail.com

De hertogen van Gelre regeerde over het hertogdom Gelre, een groot deel van Gelderland en de graven van Zutphen over het graafschap Zutphen en een groot gebied daaromheen. Enkele hertogen van Gelre waren o.a. Otto van Gelre, Reinoud I van Gelre, Willem van Henegouwen (hij gaf Ackoy in 1330 aan Gerard van Voorne), Eduart van Gelre.

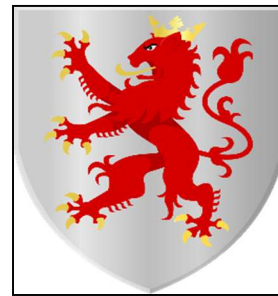
Enkele graven van Zutphen, Hendrik van Zutphen, Otto van Hammerstein.

Ontstaan van het Fürstendom Gelre en Graafschap Zutphen (F. G. & G. Z.)

Mijn kleinzoon Maarten Philipsen ontdekte in het Wapenboek van de Nederlandse adel en in het Rijksmuseum te Amsterdam, hoe het Fürstendom Gelre en Graafschap Zutphen ontstaan is. Zoals we reeds weten, de hertogen van Gelre regeerden over een groot deel van Gelderland en de graven van Zutphen over een groot gebied rondom Zutphen. Het wapen van het hertogdom Gelre, was van de hertog van Gelre en Gulik en het wapen van het graafschap Zutphen was van de graaf van Zutphen.

Wapen van het hertogdom Gelre

Wapen van het graafschap Zutphen

Door een huwelijk van de zoon van de hertog van Gelre in 1339 met de dochter van de graaf van Zutphen ontstond het Fürstendom Gelre & Graafschap Zutphen (F. G. & G. Z.). Later ook wel het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen genoemd.

Foto van het schoorsteenstuk door P. Palamedesz (1622) uit de Zutphense Kamer in het Stadhuis van Nijmegen.

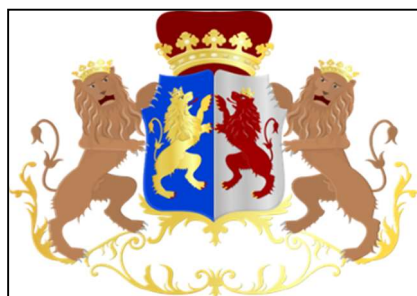
Allegorische (beeldende) voorstelling van de samenvoeging van het Hertogdom Gelre en Graafschap Zutphen.

Links in het midden (op de jurk) zien we twee wapens namelijk dat van Gelre (links) en dat van Zutphen (rechts).

Rechtsboven in het portret zien we het wapen van het Graafschap Zutphen (dat is een leeuw in keel op zilver)

met de gravenkroon. Heraldische naam keel is rood.

Wapen van het F. G. & G. Z.

Wapen provincie Gelderland

Enkele hertogen van het F. G. & G. Z.

Reinoud II van Gelre, Arnolt van Egmond, Adolf van Egmond, Caerl van Bourgondië, Maximiliaan, Caerel van Egmond, Wilhelm van Gulick, Hertogin, gravin Elisabeth, Keijzer Karel de Vijfde, Koning Philips de II.

Plakkaat van verlating 1581, Nederland onafhankelijk.

Staten van Holland, met de stadhouders van Oranje tot 1795, daarna regering van Nederland.

Arnold en Adolf van Egmond (1410-1473) (1438-1477)

wapen Van Egmond

De regeerders over dit Vorstendom konden onmogelijk al hun bezittingen zelfbesturen. In ieder dorp of stad werd een leenman aangesteld en deze leenman kreeg het kasteel met de daarbij behorende landerijen en de rechten behorende bij zijn gebied. Ook werden er ambt-mannen aangesteld, in het ambt Beesd en Rhenoy waren vele jaren de baronnen Pieck van Wolfswaard uit Beesd ambtman.

De ambtman evenals de leenman behartigde de belangen van de landsheer (bestuur, belastingheffing, rechtspraak, waterzorg) met uitzondering van administratieve beheer van de hertogelijke goederen, want dat was een taak van de landrentmeester. De grenzen van de ambtman werden bepaald door politieke machtsverhoudingen, maar in het Rivierengebied waarschijnlijk ook door de loop van de rivieren. Binnen de ambten lagen heerlijkheden en steden waar de hertog van Gelre graaf van Zutphen geen macht had, het waren enclaves waar hij zijn gezag niet kon doen gelden. Dit gold bijvoorbeeld voor de heerlijkheid van Acquoy, de steden, Asperen, Leerdam, Heukelum en Buren etc. Dit waren dus soevereine dorpen en steden die een eigen bestuur hadden. Het Fürstendom Gelre en Graafschap Zutphen was opgedeeld in een Quartier Arnhem, - Nijmegen, - Zutphen en - Roermond. Rechts het wapen van Johan Glummer raadsheer des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen toegetreden in 1627. Hij was gehuwd met Johanna de Bijde van Wayestein te Herwijnen. Zij kochten in 1630 het kasteel Palmesteyn te Deil. De administratie en de rechtspraak werden in het Hof van Gelre aan de Markt in Arnhem gehouden.

F. G. & G. Z.

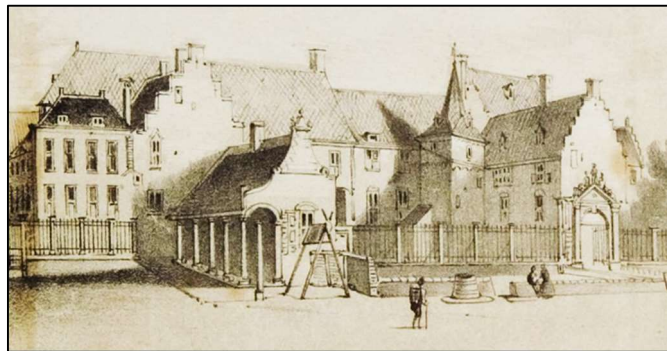
Wapen van Johan Glummer

Met uitzondering van enkele steden vielen alle kernen van de Gemeente West Betuwe in Gelderland onder dit F. G. & G. Z. behalve Acquoy, Acquoy was soeverein tot 1795. Spijk viel onder de graven van Holland, Asperen en Heukelum waren ook soeverein tot 1795.

Afgevaardigde, gedeputeerden in de raad voor het Quartier Nijmegen waren rond 1750 o.a.

1. Jacob van Randwijk, Heer tot Rossum.
2. Casper Antonius van Linden Heer tot Ressen.
3. Otto van Wijhe Heer tot Echtelt.
4. Adriaen van Heert Waltgraeff des Nederrijksenwalts.
5. Jacob van Beijnhem tot den Appelenburg Heer van Tuijl.
6. Reinder van Haeften Heer van Ophemert.
7. Casper van Els tot den Boelenham.
8. Johan de Cock van Delwijnen Heer tot Wadenonien.
9. Bartholt van Gent Heer tot Mijnerswijk.
10. Carel Pieck Heer tot Brakel en Soelen, Ambtman des Ambts Beest en Renoij.
11. Ludolph Diderick van Tengenagell Heer tot Gellicum.
12. Walraet van Haeften Heer tot Zennewijnen.

Het Hof van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen aan de markt in Arnhem

Gewassen pentekening van Jan de Beijer 1742

Het leenstelsel

Bij een Heerlijkheid behoorden bepaalde rechten. Zo was Acquoy een Hoge- en Rhenoy een Lage Heerlijkheid. Een Hoge Heerlijkheid was een soeverein gebied met eigen wetten en rechtspraak. De baron van Acquoy had ook het halsrecht, het recht om misdadigers tot de galg te veroordelen. Verdere rechten waren, het visrecht, het jachtrecht, veerrecht, het recht van de wind, etc. Een belangrijke bron van inkomsten was het tiendrecht. Tevens had de baron het collatierecht, het recht om de ambtsdragers te benoemen, o.a. de schepenen de schout en de pastoor en later na de reformatie de dominee.

De eigenaar van de Aldenburch te Rhenoy, de leenheer, gaf het kasteel met landerijen en de rechten die bij de Heerlijkheid Rhenoy behoorden aan een leenman.

Deze bezittingen en rechten werden feodale bezittingen en rechten genoemd. De Leenman kon onroerend goed kopen en deze werden allodiale goederen genoemd. Feodale goederen waren dus van de Leenheer en waren vererf baar maar konden ook verkocht worden. De leenman was de Leenheer een Heergewaad verschuldigd. Tevens moest hij de Leenheer zijn leven lang trouw

beloven. Het Heergewaad was een militaire uitrusting, een paard en een maliënkolder (soort harnas) die de leenman moest hebben om de leenheer in geval van oorlog te helpen. De feodale bezittingen en rechten gingen van vader op zoon/dochter maar konden ook verkocht worden. Was de leenman (doorvererving b.v.) minderjarig dan moest een familielid (hulder) de eed van trouw afleggen en de Leenheer gehoorzamen tot de minderjarige leenman volwassen was geworden (27 jaar). De Leenheer vorderde van de nieuwe leenman het Heergewaad wat verheer-gewaden werd genoemd. Later in de tijd werd het heerge-waad voldaan door betaling van een som geld, "een pond goet gelts" De akten van beleningen en het leenregister werden bij het Hof van Gelre te Arnhem geregistreerd en zijn te vinden in het Gelders Archief. Voor Acquoy werden deze documenten door de Nassause Domeinraad geregistreerd en zijn te vinden in het Nationaal Archief te 's-Gravenhage. Na de inval van Keizer Napoleon Bonaparte werd het leenstelsel op 25 maart 1795 afgeschaft.

Napoleon Bonaparte

Vrijheid - Gelijkheid - Broederschap

Geraadpleegde archieven:

Gelders archief Arnhem.
R.A.R. Tiel.
Nationaal archief Den Haag
Rijksmuseum Amsterdam

Acquoy 2024 © A. F. Verstegen en Maarten Philipsen CC-BY